

Финляндия қалай оянды - Григори Петров markdown
Григорий Петровтың кітабы туралы (Редакциядан)
Григорий Петровтың өмірі мен еңбектері

1. Іргетас
 2. Қоғамды кім сүйейді?
 3. Мен көрген Суоми
 4. Финдердің байлығы - мектеп
 5. Швециядан Ресейге дейін
 6. Сайыпқыран Снелман
 7. Өзгеріс мұғалімнен басталады
 8. Діни құрылтайдағы әңгіме
 9. Билік және үстем тап
 10. Казармадағы реформа
 11. Футбол ойнаған тозар
 12. Ата-анаға айтылған кеңес
 13. Қарақшы Карокеп қайдан пайда болды?
 14. Робинзон көрсеткен жол
 15. Төзімділік культі
 16. Сатқын жазушының өлімі
 17. Қоғамды дүрліктірген қос кітап
 18. Ауыл дәрігерінің естеліктері
 19. Екінші кітаптың дүмпуі
- # Григорий Петровтың кітабы туралы (Редакциядан)

Кітаптың мазмұны

- Финляндияның даму тарихы мен мәдени оянуы
- Тарихи эссе емес, көркем туынды
- Нақты тарихи деректерге негізделмеген, бірақ маңызды оқиғалар мен тұлғаларға сүйенеді

Кітаптың құндылығы

- Финляндияның тарихын баяндаудан гөрі, оқырманға өз қоғамын түсінуге көмектеседі
- Мемлекеттің өрлеуінің жалпы заңдылықтарын көрсетеді
- Кез келген дәуірде қоғам дамуының ортақ факторлары бар

Қоғам дамуының негізгі факторлары

- Ағартушылық және білім саласын көтеру
 - Рухани құндылықтарға басымдық беру
 - Дін тазалығын іздеу
 - Жеке мүддеден гөрі қоғам игілігін ойлау
- ## Қоғамның құлдырауына әсер ететін факторлар

- Жаппай жемқорлық
- Озбыр билеушілердің үстемдігі
- Халықтың надандыққа бой алдыруы
- Діндарлардың екіжүзділігі
- Мәдени құндылықтардың жойылуы
- Ғылым мен білімнің тежелуі

Саяси жүйенің рөлі

- Саяси жүйені ауыстыру өркендеуге кепіл емес
- Саяси жүйе - қуатты құрал, бірақ негізгі фактор емес

Финляндияның жағдайы (XX ғасырдың басында)

- Халық саны 2 миллионнан аспады
- Швеция мен Ресейдің ортасында орналасқан

- Алдымен Швецияның, кейін Ресейдің қоластында болды
- Ресейдің ішкі саясатқа еркіндік берген кезеңінде ағартушылық қозғалыс басталды
- Бұл қозғалыс халықтың бір мүддеге бірігуіне алып келді

Бүгінгі Финляндия

- Озық білім жүйесі
- Әлеуметтік жағдайы тұрақты
- Дамыған әкімшілік құрылым
- Жоғары технологиялық деңгей
- Жан басына шаққандағы ЖІӨ – 50 мың доллар

Григорий Петровтың өмірі мен еңбектері

Балалық шағы мен білімі

- 1866 жылы Ресейдің Ямбург қаласында дүниеге келген
- Ұсақ саудагердің отбасында өсті
- Әкесіне көмектесіп сауда жасады, қой бақты
- Нарвск гимназиясында оқыды
- Петербор діни семинариясы мен академиясын тәмамдады

Мансабы және танымалдылығы

- Шіркеуде қызмет етті, балаларды оқытты
- Жастарға арналған әңгімелері танымал болды
- Университеттерде лекция оқи бастады
- Шешендігімен бүкіл Петерборды аузына қаратты
- Граф С.Ю.Виттениң пікірінше, оның лекциялары студенттер мен профессорлар үшін ең әсерлі болды
- II Николай оны князьдардың балаларын тәрбиелеуге шақырды

Әдебиеттегі рөлі

- Қоғамдық лекциялармен қатар әдебиетпен айналысты
- Бірнеше кітап жазды
- Максим Горький оны рухани мәселелерді нәзік суреттеуші деп бағалады
- Көзқарастары Толстойға жақын болды

Қуғындалуы

- 1907 жылы Екінші Дума депутаты болып сайланды
- Діни реформалар мен білім саласын дамыту туралы ойлары билікке ұнамады
- Дінбасы митрополит Антонионы сынағаны үшін қуғынға ұшырады
- Ғайсаны Құдай деп танудан бас тартқаны үшін православие доктринасына қарсы деп жарияланды
- Петербургтен кетуге мәжбүр болды

Эмиграциясы

- 1917 жылғы Ақпан революциясын қолдады
- Қазан революциясын сынға алды
- 1920 жылы Қырымнан Константинопольге эмиграцияға кетті
- Гелиболдағы босқындар лагерінде уақытша тұрды
- Кейін Италияға, одан кейін Белградқа, Сербия мен Болгарияға тұрақтады

«Ақ лалагүлдер елінде» кітабы

- 1923 жылы Сербияда жазылды
- Ресей халқына арнап жазылды, бірақ Ресейде 2004 жылы ғана жарық көрді
- Алғаш рет серб тіліне аударылып, «Зидари живота» (Өмір жасаушылар) деген атпен жарияланды
- Болгар, түрік, араб, күрд және фин тілдеріне аударылды
- Кемал Ататүрік бұл кітапты Түркияның барлық оқу орындарына нұсқаулық ретінде енгізді

- Түркияда 16 рет қайта басылып, Құраннан кейін ең көп оқылатын кітап болды
- Фин тіліне 1978 жылы ғана аударылды

Іргетас (Мемлекет пен қоғам тұрақтылығы)

Мәскеу Мемлекеттік театры мысалы

- Ғимарат қабырғаларында жарықшақ пайда болды
- Іргетасы ағаш бөренелерге қаланған
- Уақыт өте келе ағаш шіріп, ғимарат отыра бастады
- Инженерлер бөренелерді біртіндеп гранит таспен ауыстырды
- Ғимарат аман қалды, бірақ оның іргетасы жаңартылды

Мемлекеттің іргетасы туралы метафора

- Көптеген мемлекеттер ескірген басқару жүйелерімен салыстырылады
- Уақыт өте басқару жүйелері де ескіріп, жарамсыз болады
- Қоғам өзгеріп, жаңа ұрпақтың талаптары өзгереді
- Басқару формасы әділетті, тұрақты және ақылға қонымды болуы керек

Мемлекет басқару жүйесін жаңарту

- Кей елдер басқарудың жаңа әдістерін уақтылы енгізеді
- Жүйені жаңарту асығыстықты қажет етпейді, бірақ тұрақты түрде жүзеге асуы тиіс
- Ескі жүйеге жабысып, уақытпен тіресу – қауіпті
- Басқару жүйесі жаңартылмаса, қоғамда жарықшақ пайда болады

Тарихи сабақтар

- Көптеген қуатты мемлекеттердің құлау себептері
- Парсы империясы
- Осман империясы
- Аустрия
- Ескі Ресей
- Бисмарк пен Вильгелм Германиясы
- Мемлекеттердің ескірген жүйесін өзгертпегенінің нәтижесі

Инжілдегі «Мене, текел, перес» тәмсілі

- Қатыгез патшаның сарай қабырғасында жұмбақ жазу пайда болады
- Ғұлама Дәниел оның мағынасын ашады:
- «Бұл – мемлекетімізге ескерту. Ол ескірді және жақын арада құлайды.»
- Тарихтың көптеген империяларға осындай қатаң үкім шығарғаны

Қазіргі заманға сабақ

- Мемлекет тұрақтылығы мен біртұтастығының маңызы
- Қоғамды тәрбиелеу – оны жабайы тобырға айналдырмай, жасампаз ету
- Мемлекет басшылары халықтың болашағын ойлап, басқару жүйесін жаңартып отыруы керек

Қоғамды кім сүйрейді?

Мемлекеттің тағдыры кімге байланысты?

- Елдің өркендеуі немесе құлдырауы жекелеген билеушілерге ғана тәуелді емес
- Әр азаматтың қоғамдағы рөлі маңызды
- Ер мен әйел
- Қарттар мен жастар
- Қала мен ауыл тұрғындары
- Ақыл-ой еңбегі мен қара жұмыс істейтіндер

Халық пен басшы арасындағы байланыс

- «Әр халық өз басшысына лайық»
- Билеуші – халықтың айнасы
- Мемлекет басқару жүйесі халықтың рухани деңгейін көрсетеді

Тарих философиясындағы пікірталас

Томас Карлейл (Ұлы тұлғалар теориясы)

- Халық – жансыз масса, оны ұлы тұлғалар қалыптастырады
- Ұлы тұлғалар:
- Цезарь, Наполеон, I Петр
- Мұхаммед, Сократ, Лютер
- Шыңғыс хан, Петр Аменский
- Олардың әрекеті халықты өзгертеді

Лев Толстой (Халықтық қозғалыс теориясы)

- Тарихты ұлы тұлғалар емес, халықтың өзі жасайды
- Ұлы тұлғалар – халықтың ішкі күш-қуатының көрінісі
- Мысалы:
- Кеме – халық,
- Кеменің алдындағы толқындар – ұлы тұлғалар
- Найзағай – халықтың бойындағы қуат
- Бұлт – халықтың рухы мен сана деңгейі

Халықтың рөлі

- Ұлы тұлғалар халықтан күш алады
- Егер халық рухани дағдарысқа ұшыраса, қоғамда ұлы тұлғалар да азаяды
- Мысалдар:
- Германия – Кант пен Круп
- Ресей – Толстой мен Романовтар
- Испания – Инквизиция мен Лойола

Мемлекет тағдырына әр адамның үлесі

- Жасампаздық пен күйретуші күш
- Маржан аралдары (Кораллдар – жасампаздық)
- Жыртқыш құмырсқалар (Қоғамды күйретуші күш)
- Әр адам өз елінің болашағына әсер етеді

Финляндия мысалы

- Халқы екі миллионнан аспайды
- Қиын климаттық жағдайлар
- Құнарсыз топырақ, пайдалы қазбалар жоқ
- Бұрын-соңды тәуелсіз ел болмаған
- Дегенмен, халықтың бірлігі мен еңбегі оны өркендеген елге айналдырды

Мен көрген Суоми

Финляндиямен таныстық

- Елде ұзақ жыл тұрды
- Барлық маусымда көрді
- Қалалары мен ауылдарын аралады
- Тұрғындардың күнделікті өмірімен танысты
- Өнері, әдебиеті, мәдениеті, архитектурасы зерттелді
- Финдерге деген құрмет пен сүйіспеншілік артты

Финляндияның ерекшеліктері

Шағындық пен ұқыптылық

- Ел шағын, бірақ тиімді ұйымдастырылған
- Бей-берекет шашыраңқылық жоқ
- Барлық нәрсе реттелген және жүйелі

Қалалары

- Выборг, Куопио, Улеаборг, Васа, Тавастгус
- Барлығы алақандай аумақта орналасқан
- Әсемдігі мен тәртібі ерекше

- Қалалардың көрінісі көркем макет секілді
- ### Тазалық пен тәртіп
- Көшелері кең, теп-тегіс
- Аулалары таза
- Қоғамдық ғимараттар ұқыпты
- Қонақүйлер, пошталар, қоғамдық орындар мұнтаздай
- ## Хельсинки – үлгі қала
- Ысырапшылдық жоқ
- Барлығы есеппен жасалған
- Қолайлы, жайлы, таза және көрікті
- Вокзал мысалы:
- Сыртқы қарапайым сұлулық
- Ішкі жүйелілік пен ыңғайлылық
- Пошта, телеграф, билет кассалары – барлығы есептелген
- ## Фин архитектурасы
- Ғимараттардың көркемдігі ерекше
- Тұрғын үйлер, банктер, театрлар, музейлер, фабрикалар – бәрі өнер туындысы
- Ортағасырлық Флоренциямен салыстыруға болады
- Сұр орман мен саз арасында өмір сүретін халықтың жоғары талғамы таңғалдырады
- ## Өнер мен мәдениет
- Або және Хельсинки музейлері жәдігерге бай
- Сурет өнері дамыған
- Мүсіншілік одан да жоғары деңгейде
- Бірақ архитектура өнердің ең биік шыңы
- ## Фин театры және ұлттық қолтаңба
- Болгар жазушысының пікірі:
- «Финдердің өзіндік қолтаңбасы бар»
- «Көрсен көзің тояды, ұмыту мүмкін емес»
- «Бізде ғимараттар қарапайым төртбұрыш қорап секілді»
- ## Ғимараттардағы ұқыптылық
- Әр ғимарат – өнер туындысы
- Есік-терезе, мұнара, шатыр, ернеу – бәрі көркем
- Кірпіштері де сәулетшінің қолынан шыққандай
- # Финдердің байлығы – мектеп
- ## Фин жетістігінің құпиясы
- Табиғи дарын емес, білім мен еңбектің жүйелілігі
- Дөрекі еңбек пен ақылды еңбектің айырмашылығы
- Біліммен суарылған еңбек – мың есе өнімді
- Финдер сырттан нан импорттаса да, аштық көрмейді
- ## Финляндиядағы білім беру жүйесі
- Көптеген оқу орындары:
- Университеттер, гимназиялар, училищелер
- Мұғалімдер семинариялары
- Коммерциялық, техникалық, теңізшілерге арналған мектептер
- Жер өңдеу оқу орындары
- Барлық мектептерде:
- Жоғары тазалық пен кең ғимараттар
- Дұрыс ауа айналымы мен жарықтандыру
- Спорттық жаттығуларға көңіл бөлінеді
- ## Білімге бөлінетін қаражат

- Әр қала бюджетінің үлкен бөлігі мектептерге жұмсалады

- Мысалы, Або қаласының жылдық бюджеті:

- 1,5 миллион рубль

- Соның 200 мыңы мектептерге бөлінеді

Сабақ ұйымдастыру жүйесі

- Таңертең 2 сағат, түстен кейін 2 сағат

- Оқушылар ұзақ отырудан жалықпайды

- Ауа тазарту мен жарық жүйесі қадағаланады

- Спортқа көп көңіл бөлінеді:

- Қыста – шаңғы, коньки

- Жазда – жүгіру, күрес, жүзу, футбол

- Фин жастары физикалық тұрғыда шымыр келеді

Финдер мен білім

- «Біздің ең үлкен байлығымыз – мектеп»

- Табиғаттың қазба байлығы жоқ, білім арқылы жетістікке жетті

- Ағылшындар болатты шынықтырса, финдер жастарды шынықтырады

- Елдің ең басты капиталы – сапалы азаматтар

Оқуға деген құштарлық

- Кітап оқу мәдениеті жоғары

- Әр отбасында газетке жазылу міндетті

- Газеттер әр қалада көптеп шығады

- Выборгте (18 мың тұрғыны бар) – 4 газет (2 фин, 2 швед)

- Қоғам жаңалықтардан хабардар, белсенді өмір сүреді

Әйелдердің рөлі

- Әйелдер сайлауға қатысады, саясатта белсенді

- Әйелдер мәселесі формалды емес, шынайы талқыланады

- Финляндия – Еуропадағы тән саудасына тыйым салған жалғыз ел

- Мийна Силлания мысалы:

- Аспаз әйел газет арқылы сауатын ашты

- Қоғамдық жұмыстарға араласты

- Әйелдер қозғалысын құрды

- Парламент депутаты болды

Ішімдікке шектеу

- Финдер алкогольге бейім, бірақ:

- Қатаң шектеулер қойылған

- Алкоголь ірі дүкендерде ғана сатылады

- Бағасы қымбат, қолжетімді емес

Финдердің әділдігі

- Финдер өте әділ, шыншыл халық

- Суомиде болмаған адам олардың әділдігін түсінбейді

- Қоғамның адалдығы мен сенімділігі ерекше

Қысқа мерзімде қол жеткізген жетістіктер

- Бар болғаны 70-90 жыл ішінде жоғары мәдениетке жетті

- Бұл – халықтың бірлескен еңбегі мен саналы таңдауы

Швециядан Ресейге дейін

Финляндияның тарихи жағдайы

- Бір жағынан Ресей, екінші жағынан Швециямен шектеседі

- 1811 жылға дейін Швецияның қол астында болды

- Финдер шведтердің билігінде, барлық салаларда шведтердің үстемдігі байқалды

- Мемлекеттік басқару

- Қаржы мен сауда
- Қолөнер мен мектептер
- Шіркеу мен дін қызметі
- Финдерді «екінші сортты» халық ретінде санады
- Мәдениеті ұзақ уақыт дамымай, тұралап қалды
- ## Ресей мен Швеция арасындағы соғыс (1808)
 - Орыс патшасы I Александр Финляндияға кірді
 - Борго қаласында құрылтай өткізді
 - Финдерге таңдау ұсынды:
 - Швецияның қол астында қалу
 - Ресейге қосылу (ішкі саяси құқықтарын сақтай отырып)
 - Финляндия Ресей құрамына қосылуға келісім берді
 - I Александр финдердің конституциясын сақтауға уәде етті
- ## Ресей мен Финляндияның өзара тиімділігі
- ### Ресей үшін
 - Финляндия кедей мемлекет болғанымен, стратегиялық маңызды
 - Петроградтың шекарасын қауіптен алыстату
 - Болашақтағы әскери қауіп-қатерді азайту
- ### Финляндия үшін
 - Шведтердің үстемдігінен құтылу
 - Төл мәдениеті мен білімін дамыту мүмкіндігі
 - Өзіндік интеллигенция қалыптастыру
- ## Ресей құрамындағы Финляндия
 - Шведтердің саны азаймады, бірақ олар билік жүргізуді тоқтатты
 - Финдер өз үкіметі мен мәдени элитасын қалыптастыруға кірісті
 - Алғашқы кезеңде қиындықтар:
 - Мұғалімдер мен интеллектуалдардың жетіспеуі
 - Білім беру жүйесінің әлсіздігі
 - Бірақ бұл финдерді жігерлендіре түсті
- ## Фин мәдениетінің жаңғыруы
 - Жаңа мәдени қозғалыстар басталды
 - Финдер білім мен ағартушылыққа басымдық берді
 - Фин мәдениетінің дамуына Снелманның ықпалы зор болды
- # Сайыпқыран Снелман
- ## Фин интеллигенциясының жаңа толқыны
 - Халықты білімге шақырған мұғалімдер, адвокаттар, шенеуніктер
 - Ағартушылық қозғалысының басталуы
 - Интеллигент деген кім?
 - Киім үлгісімен өлшенбейді
 - Халықтың ақыл-парасаты болуы керек
 - Қоғамға қызмет ету міндеті
- ## Интеллигенцияның рөлі
 - Өзін тәрбиелеген халыққа қызмет ету
 - Төменгі тапқа дұрыс өмір сүруді үйрету
 - Жұмыс істеу дағдылары
 - Денсаулық сақтау
 - Отбасы құндылықтары
 - Баланы дұрыс тәрбиелеу
 - Өз жүріс-тұрысымен үлгі болу
 - Ұлтты мәдениеті жоғары елдердің қатарына қосу

Снелманның белсенділігі

- Финляндияның шалғай аудандарын аралау
- Қыста – шаңғымен, жазда – қайықпен, кейде жаяу жүру
- Дикандармен, шаруалармен, орманшылармен, шахтерлермен кездесу
- Кітап тарату, хат жазу, халықпен байланыс орнату

Снелманның негізгі идеялары

- «Бір өзенмен бүкіл елді суғара алмайсың»
- Әр ауылда білім мен мәдениетті тарататын адамдар болуы керек
- Рухани ағартушылықты тарату
- Халыққа жігер беру, кеңес беру, үлгі көрсету

Халықты ағартудағы стратегиясы

- Жол бойы халықты жинап, насихат жүргізу
- Кендір арқан метафорасы:
- Жіңішке жіптер өріліп, қалың арқан жасалады
- Әр ауылдан шыққан тұлғалар біріксе, сапалы ұлт қалыптасады

Өзгеріс мұғалімнен басталады

Снелманның мұғалімдерге ықпалы

- Жазғы демалыста мұғалімдерді жинап, оқыту
- 2-3 апта бойы семинарлар өткізу
- Алғашында мұғалімдер бұл идеяға қарсы болды
- Жұмыстарының ауырлығын сылтауратты
- Демалғысы келді

Мұғалімдердің қарсылығы

- «Бүйректен сирақ шығармаңдар!»
- «Қайдағы курс? Бізге демалу керек»
- Снелман оларды түсінді, бірақ мойымады

Снелманның үндеуі

- Мұғалімдердің қиын жағдайын мойындады
- Надандықпен күресудің ауыр жүгі мұғалімдерге артылатынын айтты
- Мақтау мен алғыс күтпеуге шақырды
- Өз ісіне шын берілгендерді ғана шақырды

Нағыз мұғалім болу

- Барлық мұғалім педагог емес
- Өз жұмысын жек көретіндерге үндеу
- Мектептен кету
- Басқа салада жұмыс істеу
- Мұғалімдік тірі адамды, білімге құштар жандарды қажет етеді

Интеллектуалдардың қолдауы

- Ғалымдар мен мамандар тегін лекциялар ұйымдастырды
- Әртүрлі саланың маңызын түсіндіруге көмектесті
- Мұғалімдер алған білімін оқушыларға жеткізді

Нәтиже

- Мұғалімдер шабыттанып, өз бетімен іздене бастады
- Көптеген мұғалімдер беделді мәдени қайраткерге айналды
- Елде жүздеген Снелмандар пайда болды

Діни құрылтайдағы әңгіме

Снелманның халықпен жұмысы

- Тек мұғалімдермен ғана емес, түрлі әлеуметтік топтармен жұмыс істеді
- Шенеуніктер, дәрігерлер, діни қызметкерлер, көпестер, мұғалімдер, офицерлер
- Негізгі сұрақ:

- Халықтың мәдени дамуына қандай үлес қостыңдар?

- Жұрттың жағдайын жақсарту үшін не істедіңдер?

Діни қызметкерлерге үндеу

- Дін шынайы қызмет болуы керек

- Шіркеу шенеуніктердің орны болмауы тиіс

- Ғайса адамдарды жақсылыққа, мейірімділікке үйретті

- Формалды дұғалар мен жаттанды мінәжаттардан арылу қажет

- Дінді шынайы жүрекпен түсіндіру керек

Хельсинкидегі діни құрылтай

- Мәселелер:

- Халықтың діннен алыстауы

- Шіркеудің беделінің төмендеуі

- Бұл мәселелерге қарсы шаралар

- Снелман баяндама жасауға өтініш білдірді

- Алғашында оған рұқсат бермеді

- Снелманның хаты:

- «Шіркеуге неге бармаймыз?»

- «Халықтың пікірін естімей, дінді қалай түсіндірмексіздер?»

- Осыдан кейін Снелманға құрылтайда сөз сөйлеуге мүмкіндік берілді

Снелманның діни қауымға сөзі

- Дін қызметкерлерін айыптау мақсат емес

- Дін адамдары халықтан бөлек емес, сол халықтың өкілі

- Халықта әділетті, адал адамдар қалмағанда, дінбасылардан не күтуге болады?

- Дін – адам мен қоғамның байланыстырушысы

- Қоғам діннен безіп жатыр, себебі:

- «Өлі жүректен – өлі сөз шығады»

- Діннің шынайылығы жоғалып барады

- Жастар дінсіздікті еркін оймен шатастырады

- Дінсіздік – қоғамның ауруы

- Құдайсыз бәрі бекер, мемлекет те құлдырайды

Снелманның соңғы үндеуі

- «Халықты құтқарыңдар. Бізге Құдайымызды қайтарыңдар»

- «Құрғақ ережелер емес, шынайы сенім қажет»

- «Өздеріңді түзеңдер, содан кейін халыққа үлгі болыңдар»

Құрылтайдың әсері

- Кейбір дінбасылар қарсы шықты

- Бірақ үнсіз қолдағандар көп болды

- Снелманның ұстазы:

- «Құдай жолыңды ашсын, еліңді ізгілікке баста»

- Шіркеу өз ішінен реформалар жүргізе бастады

- Діни қызметкерлер халықпен қарапайым тілде сөйлесуге көшті

- Дін ғылымға қарсы болмауы керек деген түсінік қалыптасты

- Снелман мен ағартушылар бұл өзгеріске қуанды

Билік және үстем тап

Финляндияның Ресейге қосылуы және жаңа конституция (1816)

- Парламент туралы ережелер қайта қаралды

- I Александр конституцияны сақтауға уәде берді

- Хельсинкиде алғашқы парламент отырысы өтті

- Снелман бұл жиында баяндама жасады

Снелманның швед билігі туралы пікірі

- Шведтер – ақылды, шыншыл, мәдениетті халық
- Бірақ Финляндиядағы швед шенеуніктері халыққа зиян келтірді
- Швед билігінің басты қателігі:
- Мықты шенеуніктерді Швецияда қалдырып, нашарларын Финляндияға жіберді
- Әулеттер «масыл» балаларына жоғары қызметті сатып алып берді
- Білімсіз, сауатсыз, маскүнемдер шенеунік атанды
- Мемлекеттік басқару жүйесі күйреді

Швед шенеуніктерінің келбеті

- Жұмысқа немқұрайлы қарады
- Халықтың мұң-мұқтажына көңіл бөлмеді
- Түнгі сауық-сайран, жемқорлық, билікті асыра пайдалану
- Мемлекеттік қызмет көрсету сапасының нашарлығы
- Халық бастапқыда қарсылық танытты, кейін сол жүйеге бейімделді

Жаңа өзгерістер

- Фин азаматтарын мемлекеттік басқаруға тарту
- Жергілікті шведтер енді сайлау арқылы қызметке келді
- Халық үшін қызмет ететін жаңа мемлекеттік дәстүр қалыптастыру

Снелманның мемлекеттік қызметкерлерге үндеуі

- Ескі салттан арылу
- Халықтың мұң-мұқтажын шын жүрекпен тыңдау
- Шешім қабылдасамаса да, көмек көрсетуге тырысу
- Мемлекеттік қызметкердің басты міндеті – халыққа адал қызмет ету

Қоғамды тәрбиелейтін үш топ

- Мұғалімдер
- Дін адамдары
- Мемлекеттік қызметкерлер

Заң мен әділеттілік

- Заң бұзушылық көбіне шенеуніктерден басталады
- Әділдікті сақтау – мемлекеттік қызметкерлердің басты міндеті
- Халықтың заңға деген сенімін арттыру керек
- «Жаңа Финляндия» үшін әділ қоғам қалыптастыру

Нәтиже

- Халық шенеуніктерден әділеттілік талап ете бастады
- Бір-екі ұрпақ ауысқан соң:
- Мемлекеттік қызмет жүйесі түбегейлі өзгерді
- Ақылды, адал шенеуніктер көбейді
- Халыққа шынайы қызмет ететін басқару жүйесі қалыптасты

Казармадағы реформа

Финляндия армиясындағы жағдай

- Швед билігі кезінде Финляндияның өз ақшасы, поштасы, әскері болды
- Бірақ билік, офицерлік құрам шведтердің қолында қалды
- Фин сарбаздары – тек бұйрықты орындаушылар

Швед офицерлерінің кемшіліктері

- Аристократиялық үстемдік
- Сәнқойлық пен дарақылық
- Ішімдікке құмарлық, парақорлық
- Әскердегі қаталдық пен қатыгездік
- Халықтан алшақ болу

Снелман бастаған реформалар

- Жас фин офицерлерін тәрбиелеу

- Әскерді халыққа жақын құрылымға айналдыру
- Интеллигенция өкілдерін әскери қызметке тарту
- Білімді, мәдениетті, патриот сарбаздар қалыптастыру

Әскердің маңызын түсіндіру

- «Әскер – халыққа қорған болатын тірі дамба»
- «Сарбаз – қорадағы мал емес, білімі кемдеу інім»
- Әскерді мәдениеттің, тәрбиенің, ұлттық рухтың орталығына айналдыру

Казарманы реформалау

- Казарманы тәрбие ордасына айналдыру
- Сарбаздарға дене және рухани тәрбиені үйрету
- Сыртқы және ішкі тазалыққа мән беру
- Казарма тазалығы, гүлдер мен кілемдер
- Монша, киім-кешек тазалығы
- Былапыт сөздерге, ішімдікке тыйым салу
- Спорттық жарыстар ұйымдастыру
- Әскери мәдениетті қалыптастыру
- Сөз мәдениеті, сыпайылық
- Бір-бірін есімімен атау
- Ән-би, музыка, бейнелеу өнері үйірмелерін ашу

Сарбаздарды жан-жақты дамыту

- Кешкілік оқу, кітап оқу мәдениетін қалыптастыру
- Финляндия тарихын, ұлттық мақтаныштарын үйрету
- Шаруашылық, кәсіпкерлік, өнеркәсіп туралы білім беру
- Әскерден кейін ел дамуына үлес қосуға шақыру

Қоғамдағы өзгерістер

- Әскерден қайтқан сарбаздар мәдениетті, білімді кадрға айналды
- Казармаға көзқарас өзгерді, беделі артты
- Ата-аналар баласын әскерде тәрбиелеуді сұрай бастады
- Әскер ұлттық мәдениеттің, дамудың негізгі институтына айналды

Футбол ойнаған тозар

Еуропадағы тарихи жағдай

- Наполеон Еуропаны жаулауға ұмтылды
- Англия мен Ресей оған қарсы шықты
- Наполеон Мәскеуге дейін жетіп, ақырында жеңілді
- Англияның беделі артты, бүкіл Еуропа оған еліктей бастады

Ағылшын мәдениетіне еліктеу

- Ағылшын стиліндегі киімдер сәнге айналды
- Виски, шылым, ағылшын үлгісіндегі шаш қою үрдісі
- Ағылшын спортына, әсіресе футболға қызығушылық артты

Финляндиядағы футболдың таралуы

- Фин халқы мәдени тұрғыда әлі толыспаған кез
- Жастар футболға жаппай қызыға бастады
- Футбол клубтары, қауымдастықтар көптеп құрылды
- Уақыттарын тек доп тебуге жұмсады, басқа ештеңе үйренбеді

Снелман мен ағартушылардың алаңдаушылығы

- Футболдың спорттан гөрі культке айналуы
- Жастардың ақыл-парасат, өнер, білімге емес, ойынға әуестенуі
- «Футбол – рухани түберкүлез сияқты қауіпті»
- 5-15 жас аралығы – білім мен шығармашылықты дамыту кезеңі

Снелманның футбол туралы сөзі

- Спорт маңызды, бірақ әр нәрсенің өз шегі бар
- Гректер дене тәрбиесін дамытты, бірақ ақыл-парасатты бірінші орынға қойды
- «Футболдағы жеңіске мәз болмай, білімде, еңбекте, ғылымда жеңіске жету керек»
- Финляндия тек футболшыларға емес, мықты мамандарға мұқтаж
- Басқа елден көшіргенде ең төменгі қабатын емес, ең жоғарғы мәдени жетістіктерін алу керек

Балама идеялар

- Футболдан бөлек басқа да қоғамға пайдалы қауымдастықтар қажет
- «Сапалы бидай» – ауыл шаруашылығы
- «Таза ой» – философия мен ғылым
- «Жаңашыл жас» – кәсіпкерлік
- «Механика машықтығы» – техникалық дағдылар
- Еуропадан ойын-сауық емес, шығармашылық, ғылым, мәдениетті үйрену керек

Жастардың басты мақсаты

- «Финляндияның мақсаты – тек футболдан емес, барлық салада жеңіске жету»
- Мемлекеттің экономикасын, ғылымын, мәдениетін дамыту
- Жауапты, саналы, еңбекқор, ізденімпаз азамат болу

Ата-анаға айтылған кеңес

Жастар – елдің болашағы

- Снелман жастарды басты үміт ретінде қарады
- Оларды сынап отырып, қорғай білді
- Жастарды тәрбиелеу – елдің болашағын қалыптастыру

Ата-ананың бала тәрбиесіндегі қателіктері

- Баланы өздігінен тәрбиеленеді деп ойлау
- Үй шаруасына, қызметке, көңіл көтеруге басымдық беру
- Баламен сөйлеспеу, оның ойы мен сезіміне мән бермеу
- «Бос жүрме, мазамды алма» деген принцип
- Балаға материалдық жағдай жасаумен ғана шектелу

Отбасындағы екіжүзділік

- Ата-ананың өтірік айтпауға шақырып, бірақ өзі өтірік айтуы
- Жақсылыққа тәрбиелеуге тырысып, бірақ дөрекі мінез көрсетуі
- Баланың ата-ананың сөзіне сенбеуі, құрғақ уағыз деп қабылдауы

Отбасындағы әңгіме сапасы

- Ақша, киім-кешек, тұрмыс жағдайына ғана көңіл бөлу
- Тұрмысқа арыз айтып, тағдырға наразы болу
- Үкіметке, қоғамға кінә арту
- Бала мұндай ортада рухани өсуге мүмкіндік алмайды

Ата-ананың бала болашағына қатысты ұстанымы

- Табысты жұмысқа жайғастыруды ғана ойлау
- Жылы орын, жоғары жалақыны басты мақсат ету
- Арамтамақтыққа, масылдыққа бейімдеу

Толстойдың сөзі

- «Жұрттың бәрі дайын, жайлы тұрмысқа ұмтылады»
- «Бірақ сол үшін еңбек етуге ешкімнің зауқы жоқ»
- Тек алуды ойлау – жан дүниені жұтаңдатады

Бала тәрбиесі – мемлекеттік мәселе

- Надан, масыл, арам ниетті ұрпақ елді құрдымға сүйрейді
- Конституция, заң, сайлау, саяси жүйе емес, халықтың рухани жағдайы маңызды
- Егер халық рухани дамымаса, ешбір саяси реформа көмектесе алмайды

Ата-аналар қауымдастықтарының пайда болуы

- Снелман ата-аналарды тәрбиелеу керегін айтты
- Қателіктерін мойындау, тәжірибе алмасу
- Ғылыми-педагогикалық кеңестер алу
- Баланы тәрбиелеудегі рухани дерттер мен оларды емдеу жолдары
- ## Интеллигенцияның ағартушылық қызметі
- Снелман төңірегіне оқымыстыларды, интеллигенцияны жинады
- Университет профессорлары, көпестер, дәрігерлер, адвокаттар, дін қызметкерлері қосылды
- Ауылдарға барып, лекциялар оқыды
- Кітаптарды сұрыптап, шалғай ауылдарға жеткізу ұйымдастырылды
- Көшпелі кітапханалар құрылды
- ## Халықтық университеттің пайда болуы
- Білімді насихаттайтын ағартушылар тобы құрылды
- Ауыл-ауылды аралап, халықты оятуға тырысты
- Әрбір адамды мәдени-ағарту жұмыстарына тарту
- ## Қоғамның өзгеруі
- Байлар шіркеуге емес, ағартушылыққа қаржы бөле бастады
- Ғимараттарын мектепке, кітапханаға айналдырғандар көбейді
- Ауыл тұрғындары білім таратушыларға көмектесуге ұмтылды
- «Сендер бізге білім беріп жүрсіңдер, ал біз сендердің отбастарыңа көмектесейік»
- # Қарақшы Карокеп қайдан пайда болды?
- ## Ярвиненнің әңгімесі
- Бала кезінде көшеде кәмпит сатқан
- Еңбекқорлығының арқасында бай көпеске айналды
- Италияға сапарында Карокеппен кездесті
- Карокеп – бұрынғы танысы, қазір бай кәсіпкер
- Балаларын өзі тәрбиелеп, мықты азамат қылып өсірген
- ## Карокептің қылмыстық жолға түсуі
- Әкеден жастай жетім қалды
- Жастық шағында әділ, батыл, еңбекқор жігіт болды
- Бай көпестің қол астында жұмыс істеп жүрді
- Қожайынының алаяқтығын көріп, оны соққыға жықты
- Шаруаларға әділетсіздік туралы айтып, қолдау күтті
- Бірақ олар қорқып, үнсіз қалған соң ызаға булықты
- Өшпенділікке бой алдырып, банк тонауға кірісті
- Әсіресе шіркеулерді тонап, діни қызметкерлерді өлтірді
- Жындыханаға қамалды, бірақ қашып кетті
- ## Карокептің өзгеруі
- Түрмеде өзін және қоғамды жек көру сезімі күшейді
- Құдаймен ерегесіп, халықтан өш алуға бекінді
- Жындыханадан қашқан соң шіркеу қызметкерін өлтіруге барды
- Бірақ ол оны жылы қарсы алып, әңгімеге тартты
- Діни қызметкер оған мысал айтып, өмірінің мәнін түсіндірді
- Карокеп жылап, өкінді, өз өмірін өзгертуге шешім қабылдады
- Балаларын адалдық пен еңбексүйгіштікке тәрбиеледі
- Кәсіппен айналысып, заңды жолмен байлыққа жетті
- ## Ярвиненнің түйіні
- Карокеп те, Ярвинен де бір халықтың балалары
- Бірі әділетсіздікке бола қылмысқа барды, екіншісі еңбекпен көтерілді
- Халық – әртүрлі, оған білім мен мәдениет керек

- Қоғамда әділетсіздік жайылса, Карокептер көбейеді
- Халықтың надандығына қарсы тұратын – интеллигенция
- ## Интеллигенцияның рөлі
- Интеллигент болу – артықшылық емес, жауапкершілік
- Халықты ағарту міндеті жүктелген жандар
- Ғылым мен мәдениетті халыққа жақындату керек
- Халық тәрбиесіз қалса, зұлым күштер оны өз ықпалына алады
- Ғалым халықтан алшақтамауы тиіс, Сократ сияқты жұртқа білім беруі қажет
- Білімді көп білу емес, даналыққа ұмтылу маңызды
- Қоғам өзгерсе, Ярвинендер көбейіп, Карокептер азаяды
- # Робинзон көрсеткен жол
- ## Ярвиненнің өмірін өзгерткен лекция
- Көшеде кәмпит сатқан бала
- Өмірі өзгермес деп ойлаған
- Бір ғалымның лекциясын кездейсоқ тыңдады
- Лектор Робинзон Крузо туралы айтты
- Робинзонның қиын жағдайда өз өмірін өзгерткенін мысал етті
- "Біз неге солай істей алмаймыз?" деген сұрақ қойды
- Ярвиненге қатты әсер етті, өмірін өзгерткісі келді
- ## Достарының жетістігі
- Ярвинен достарын лекцияға сүйреп апарды
- Олар да өз өмірін өзгертуге бел буды
- ### Етікші
- Парижде тәжірибе алды
- Тері өңдеу зауытын ашты
- Өнімдері Париж бен Лондонда сатылады
- ### Жұмыртқа сатушы Томас Гульбе
- Жоғары сапа стандарттарын енгізді
- Жұмыртқаларды таңбалау жүйесін ойлап тапты
- Париж, Лондон, Берлин мейрамханалары тек оның өнімін алады
- Мектептермен келісімшарт жасап, оқушылар арқылы өнім жинады
- Жұмыртқа бизнесінде монополия орнатты
- Жыл сайын 300 000 марканы қайырымдылыққа жұмсайды
- Кітапханаларға
- Ғалымдар мен өнер адамдарына
- Ауыл шаруашылығы мамандарының білім алуына
- ## Ярвиненнің жетістігі
- Банктен несие алып, қант өндірісін бастады
- Таңқурай тосабын өндіруге кірісті
- Ауыл шаруашылығын дамытты, өнім сапасын арттырды
- Өнімдері халықаралық нарыққа шықты (Англия, Германия, АҚШ)
- "Тәттілер патшасы" атанды
- ## Ярвиненнің түйіні
- Соғыс пен жаулаушылық – күйретуші күш
- Александр Македонский, Наполеон сияқты жаулаушылардың орнына жасампаз азаматтар қажет
- Суоми ұлы территориялық мемлекет емес, ұлы адамдары бар ел болуы керек
- ## Лекцияның қоғамға әсері
- Ярвиненнің сөзі газеттерде басылып, ел арасында талқыланды
- Снелман бастаған ағартушылар қатары көбейді

- Байлар Халықтық университетке ғимараттар сыйлады
- Интеллигенцияның белсенділігі артты
- Білім мен мәдениетті қолдау дәстүрге айналды
- Түрлі кештерде кітапқа бәйге жариялау
- Халық қаржысына кітап шығару және арзан бағамен сату
- # Төзімділік культі
- ## Тарихты үстем тап тұрғысынан баяндауға қарсылық
- Оқулықтар тек патшалар, генералдар, аристократтар жайлы
- Миллиондаған еңбек адамының тағдыры ескерілмейді
- Қарапайым халықтың дамуы тарихта көрсетілмейді
- Снелман бұл көзқарасты «құлдық таным» деп атады
- ## Халықтың төзімділігін дәріптеу мәселесі
- Халық бәріне төзуге міндетті сияқты
- Олардың төзімділігі дінге айналып кеткен
- Үстем тап еркіндікте өмір сүреді, ал халық шүкіршілік етуге мәжбүр
- Ғайсаның ілімі де "төзімділік туралы дінге" айналды
- ## Снелманның наразылығы
- Үстем таптың халықтың мұқтаждықтарына көңіл бөлмеуі
- Халықтың мәңгілік ұйқыда болуы
- Кедейлікке, маскүнемдікке бейімделуі
- Ішкі және сыртқы тазалыққа мән бермеуі
- ## Бау-бақша мен жабайы орман салыстырмасы
- **Бау-бақша (үстем тап):**
- Барынша күтім жасалған
- Қолайлы жағдай жасалған
- Мәпеленген, бапталған
- **Жабайы орман (халық):**
- Өсімдіктер ретсіз өседі
- Жел құлатқан ағаштар шіріп жатады
- Ешкім күтпейді, түземейді
- **Мемлекет үшін сабақ:**
- Халықты қараусыз қалдыруға болмайды
- Әрбір адамға мүмкіндік беру қажет
- Қоғамның түпкі негізі – қарапайым халық
- ## Әлеуметтік құрылым мен әділеттілік
- **Ғимарат метафорасы:**
- Жоғарғы қабаттар – кең, жарық, сәнді
- Төменгі қабаттар – қараңғы, тар, ылғал
- Мемлекет төменгі қабатты реттемей, жоғарыға көтеріле алмайды
- ## Сауатсыздық – интеллигенцияның қылмысы
- Халықтың надан болуы – білімділердің кінәсі
- Бұл – қоғамның кері кетуі, мемлекеттің іргесінің сөгілуі
- ## Жабайылықтың жаңа анықтамасы
- Жабайы халық тек қазба байлықтарын игере алмайтындар емес
- Нағыз жабайылық – халықтың интеллектуалды және рухани қабілеттерін игере алмауы
- **Ну орман метафорасы:**
- Орман күтімсіз қалса, ағаштар құлап, бірін-бірі басып тастайды
- Шіріген ағаштар зиянкестерді тартады
- Сол сияқты, қоғам дамуға мүмкіндік бермесе, адамдардың әлеуеті босқа кетеді
- ## Әрбір азаматтың әлеуетін ашу

- Маскүнемдер, жатыпішерлер де елдің ресурсы
- Олар еңбекке араласса, қоғам дамиды
- Бір адамның ашылуына екінші адам ықпал ете алады
- # Сатқын жазушының өлімі
- ## Аустриялық славян жазушысы
- Нәсілі славян, бірақ неміс мәдениетіне қызмет етеді
- Славяндарды төмендетіп, немістерге жағымпазданады
- Дарынды, жан-жақты, білімді, бірақ сатқын
- Неміс билігіне қызмет етіп, ақысын алады
- Қоғамның рухани азғындауының өкілі
- ## Оның идеологиясы
- Славяндарды билеу керек, оларды тек немістер жөнге сала алады
- Славяндар – еріншек, масыл, қияли
- Олар құлдыққа бейім, саудада алаяқ
- Жақсы қолға түссе ғана пайдалы бола алады
- Бұл идеология үстем тапқа қызмет етеді
- ## Снелманмен кездесу
- Берлиндегі шарада жолығады
- Снелман оны жақын тартып, шынайы сөйлеседі
- **Снелманның пікірі:**
- Финдер мен славяндардың болашағы зор
- Олар ағылшын, неміс, француздан он есе көп еңбек етуі тиіс
- Ағартушылыққа басымдық беру қажет
- Әрбір ауылдағы адамға дейін білім алу керек
- Жазушы басында миығынан күліп тыңдайды
- Кейіннен Снелманның сөзі оны тебіренетеді
- ## Жазушының мойындауы
- Коньяк ішіп, ішкі шерін ақтарады
- «Сізбен ерте жолыққанымда бәрі басқаша болар еді»
- «Менің жүрегімде снелмандық рух баяғыда солып қалған...»
- Снелман оны мас адамның сөзі деп мән бермейді
- ## Жазушының «абайсызда» өлімі
- Венаға барған соң хат жазады:
- «Жан дүниемді төңкеріп тастадыңыз...»
- «Бәрі кеш. Тым кеш...»
- «Мен "абайсызда өзімді өлтіріп аламын"»
- Веналық газеттегі хабар:
- «Аустрияның танымал жазушысы абайсызда өзін жарақаттап алды»
- «Үш сағаттан кейін көз жұмды»
- Снелман оның шын мәнінде өзіне қол жұмсағанын түсінеді
- ## Снелманның түйіні
- Жазушы жас кезінде дұрыс бағыт алмаған
- Егер оған ерте кезде ағартушылықтың маңызын түсіндірсе, тағдыры басқаша болар еді
- Университет бітірген, оқыған адамның өзі «маған ақыл айтатын адам болмады» деп отырғанда, қарапайым халықты қалай кінәлаймыз?
- Миллиондаған адам кедейлікте туылып, солай өмір сүріп, солай көз жұмады
- Бұл қалыпты жағдай емес, бұл – **қоғамдық қылмыс**
- # Қоғамды дүрліктірген қос кітап
- ## Снелманның ықпалы

- Отты сөздері халықтың түрлі қабатын оята бастады
- Ауыл мұғалімдері, дін қызметкерлері, шенеуніктері немқұрайлы қарауын қойды
- Газет-журналдарда, кітап дүкендерінде мағыналы, құнарлы дүниелер көбейді
- ## Қос кітаптың пайда болуы
- **1-кітап: «Ауыл дәрігерінің естеліктері»**
- **2-кітап: «Шіркеудегі жазбалар»**
- Екеуі де қоғамда үлкен талқы туғызды
- Кейбірі мақтады:
 - «Бұл кітаптар халықты оятады»
 - «Әрбір азамат оқуы керек»
- Кейбірі сынады:
 - «Түкке тұрғысыз, асыра сілтеу»
 - «Елімізді қаралауға жол бермейміз»
 - «Өртеп жіберу керек»
- ## Қарсылық көрсеткендер
- **Жалған патриоттар**
- Елді беталды мақтауға үйренген
- Шынайы өркендеуіне үлес қосуды ойламайды
- «Түйеқұстың қателігі» – шындықты елемей, басын құмға тығып жүр
- ## Кітаптардың мазмұны
- Елдің құрдымға кетіп бара жатқанын дәйекті түрде баяндайды
- **Негізгі идея:**
- Қарапайым шаруалар мен жұмысшылар азып-тозып барады
- Физикалық, материалдық, рухани тұрғыдан да құлдырау бар
- **Финляндияның 2 миллион халқының 1,5 миллионы ауыр жағдайда өмір сүріп жатыр**
- Бұл жағдайды өзгерту қажет
- ## Қойылған сұрақтар
- **«Қалай шыдап жүрміз?»**
- **«Тозақта жатқан жоқпыз ғой»**
- **«Қашанғы осылай азып-тозып жата береміз?»**
- # Ауыл дәрігерінің естеліктері
- ## Автордың алғашқы әсері
- Қарапайым отбасыдан шыққан, етікшінің баласы
- Ауылдағы жағдайға қатты таңғалды
- Көзіне көргеніне сене алмады
- Басқа ауылдарды көргенде жағдайдың бірдей мүшкіл екенін түсінді
- ## Ауылдардың жағдайы
- Үйлер:
 - Қиыршық тастардан қалай болса солай қаланған
 - Кішкентай, тесік-тесік терезелер
 - Шүберек немесе майланған қағаз терезе орнына
 - Пеш мұржасыз, түтін үйдің ішінде
- Тұрмыс:
 - Бір киіммен жүреді, кір жумайды
 - Жуынбайды, биттеп, құрттап жүреді
 - Жұқпалы аурулар тараған (түберкүлез, сүзек, қызылша)
 - Құдықтың қасында дәретхана – судың ластануы
 - Аштық кең тараған
 - Ішімдікке салыну
- ## Дәрігердің жанайқайы

- Қоғам үшін, мәдениет үшін ұялды
- Мемлекет пен халықтың екі бөлек әлемде өмір сүріп жатқанын көрді
- Театр, өнер, ғылым – бар, бірақ миллиондаған халық тозып барады
- Көзбен көрген жағдайлары:
- Балалары қызамықпен еденде жатыр, анасы толғақта, әкесі мас
- Бір үйде туберкулезден өлім аузында жатқан әйел, сүзекпен ауырған еркек, аш-жалаңаш сәбилер
- Халық екпеден, медициналық көмектен бас тартады
- "Құдайдың жазасы" деп қабылдайды
- Маскүнемнің сөзі: "Мұндай жерде ішпей өмір сүре алмайсың"

Халыққа үндеу

- Шын патриот болсаңдар, нақты іс жасаңдар!
- Кеңседен шығып, халыққа барыңдар
- Тазалықты, дұрыс өмір сүруді, еңбек өнімділігін үйретіңдер
- Мемлекет – үлкен отбасы, халық – сендердің бауырларың

Қоғамдық қозғалыстың басталуы

- Әдеби ортада үлкен талқылау
- Медицина қауымдастығының талдауы
- Аймақтық әкімшіліктер шұғыл шаралар қабылдай бастады
- Бұрын жабық тақырыптар жария талқылауға түсті
- Билік әлеуметтік мәселелерді шешуге кірісті

Медициналық реформалар

- **Статистиканы зерттеу басталды:**
- Жыл сайын түбerkүлезден өлгендер саны
- Сәбилер өлім-жітімі
- Жұқпалы аурулар мен олардың таралу деңгейі
- Қылмыс, маскүнемдік, тұрмыстық зорлық деңгейі
- **Медициналық көмекті күшейту:**
- Көшпелі дәрігерлік отрядтар құрылды
- Тіс, көз, құлақ, әйелдер мен ерлерге арналған арнайы медицина бригадалары
- Гигиена мен тазалықтың экономикалық пайдасын түсіндіру

Тұрмыстық жағдайдың өзгеруі

- **Жақсы тұрмыс үлгісі:**
- Үлгілі үйлер белгіленіп, жұртқа көрсетілді
- Жаңа үйлер арзан әрі сапалы материалдармен салынды
- **Киім-кешек жақсарды:**
- Сапалы, жылы киімдер арзан бағада ұсынылды
- Қайырымдылық арқылы мұқтаждарға тегін таратылды
- Суықтан болған аурулар (жөтел, тұмау, түбerkүлез) күрт азайды
- **Балалар мен аналардың жағдайы жақсарды:**
- Жаңа туған балалардың шетінеуі азайды
- Ауылдағы жұмыс күші артты
- Тамақ сапасы көтерілді

Дәрігердің құрметпен шығарып салынуы

- Мыңдаған адам жиналды
- Жастар оның арқасында денсаулығы жақсарған ұрпақ ретінде жиналды
- **Қоштасу сөз:**
- "Сен бізге жер емес, адам өмірін сыйладың"
- "Ең басты ескерткіш – дені сау, бақытты халық"
- "Сен Цезарь мен Наполеон емессің, бірақ мыңдаған өмірді сақтадың"

**Екінші кітаптың дүмпуі: Лука Макдональдтың "Сәулелі кітабы" **

1. Кітаптың әсері және атағы

- Қоғамда бірнеше жыл бойы қызу талқыланды
- Діндарлар мен рухани ізденістегі жастар оны нұсқаулық ретінде қабылдады
- Атеистер де қызығып оқыды
- Халық арасында "Сәулелі кітап" деп аталды

2. Автор – Лука Макдональд

Шығу тегі мен тәрбиесі

- Швед ақсүйектерінен шыққан
- Атасы граф болған, Макдональдтар әулеті білімді және тақуа болған
- Шотландияда католиктерден қуғын көріп, Суомиге көшкен
- Әулетінде бір адам міндетті түрде дін жолын қуады
- Дінді реформалауға жақын көзқараста болған

Білімі мен көзқарасы

- Фин, швед, неміс, француз, ағылшын, орыс тілдерін меңгерген
- Германияда екі университетте білім алды
- Философия, экономика, астрономия және геологияға қызықты
- Хельсинки университетінің дінтану кафедрасына профессорлық ұсынылды
- Бірақ мансаптан бас тартып, ауыл пірәдары болуды қалады

3. Лука Макдональдтың миссиясы

- "Мансап қуған діндарлар менсіз де жетеді"
- "Менің мақсатым – халықтың жүрегіне жол табу"
- Финляндияны аралап, халықтың ауыр жағдайына куә болды
- "Бұдан әрі үнсіз жүре алмаймын"
- "Халық та, билік те, ғалым да, діни қауым да терең ұйқыда"
- "Дабыл қағып, жұртты оятуым керек"

4. Кітаптың мазмұны

Африкадағы алғашқы әсері

- Африканы жас кезінде саяхаттап көрді
- Жабайы адамдарды көріп, оларды менсінбеді
- "Біздің мәдениет бұлардан көш ілгері" деп мақтанды
- Бірақ уақыт өте келе өз халқынан гөрі африкалықтарды көбірек құрметтей бастады
- Себебі финдер арасындағы дөрекілік, надандық, арсыздық өршіп тұр

Фин қоғамының жағдайы

- Ауыл өмірінің төмен деңгейі
- Базардағы өмір – алаяқтық, зорлық-зомбылық, жемқорлық
- Ерлер маскүнем, әйелдер мен балалар жәбір көріп отыр
- "Адам жыртқыш емес, бірақ ол жыртқыш болуға мәжбүр"
- "Рухани тозған адам айналасындағы әлсіздерден өш алады"
- Маскүнемдік – адамдықтың сөнугі

Қытайдан алған сабағы

- Қытайда болған сапары
- "Қытайлар – рухани қабаты жоқ машинелер"
- "Олардың құдайлары бар, бірақ жүректерінде кие жоқ"
- "Туған жерін қаңғыбас иттің туған жерін жақсы көргеніндей жақсы көреді"
- "Финдер де сондай халге түсті – олар христианбыз дейді, бірақ діннің мәнінен алыстады"

Діннің қазіргі жағдайы

- Елде мыңдаған шіркеу мен пірәдар бар
- Бірақ олар саясатпен, ақша табумен айналысады

- "Діни рәсімдер – діннің өзі емес, сыртқы қабаты"
- "Алдымен сенімнің өзіне көңіл бөлу керек"
- "Жұртты шіркеуге міндеттеуден бұрын олардың жүрегіндегі Құдайды оятындар"

5. Кітапқа қатысты қоғамның пікірі

Сыншылардың көзқарасы

- "Шала кітап, дұрыс жүйеленбеген"
- "Аузына келгенді айта берген, дәлелдері жоқ"
- "Лука – швед, оның финдерге жаны ашымайды"

Халықтың жауабы

- "Шведтерден көп қорлық көрдік, бірақ бір швед біз үшін күресіп жүр"
- "Оны қалай жақсы көрмейміз?"
- "Ол өз өмірін бізге арнады"

6. Кітаптың ықпалы

- "Ауыл дәрігерінің естеліктерінен" де қуатты әсер етті
- Жастар оны жата-жастана оқыды
- Көпшілік мәдени түлеудің, саяси және экономикалық дамудың рухани қабаттан басталатынын түсінді
- Барлық салаға әсер етті
- Дарынды жастарға жігер берді